# Socialförsäkringsutskottets betänkande 1984/85:10

**om socialförsäkring för statens utsända tjänstemän m. m. (prop. 1984/85:78, delvis)**

## Propositionen

Regeringen har i proposition 1984/85:78 (socialdepartementet) föreslagit riksdagen att anta – såvitt nu är i fråga – dels förslag till ny lydelse av 1 kap. 3 §, 3 kap. 2 § och 20 kap. 15 § lagen (1962:381) om allmän försäkring, dels förslag till lag om ändring i lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring.

Propositionen i övrigt kommer att behandlas av utskottet i ett senare betänkande.

## Utskottet

*Socialförsäkring för statens utsända tjänstemän*

Anknytningen till det svenska socialförsäkringssystemet är relaterad till bosättningsbegreppet enligt lagen om allmän försäkring (AFL). Före den 1 juli 1982 saknades någon närmare bestämning av bosättningsbegreppet i AFL. I praxis tillämpades emellertid den s. k. ettårsregeln. Denna innebar att anknytningen till det svenska socialförsäkringssystemet vanligen bestod under det första året efter avresan från Sverige även om utlandsvistelsen redan från början var avsedd att vara längre tid än ett år. Efter beslut av riksdagen (prop. 1981/82:199, SfU 16 och rskr 435) genomfördes från den 1 juli 1982 en ändring av bosättningsbegreppet, som därvid också infördes i lagen om allmän försäkring. Fr. o. m. nämnda datum gäller att en person som lämnar Sverige för att vistas utomlands anses bosatt här i landet endast om utlandsvistelsen är avsedd att vara längst ett år. Är utlandsvistelsen avsedd att vara längre än ett år avförs personen från socialförsäkringssystemet genast vid utresan. Undantag gäller dock för ATP som kan tjänas in av svenska medborgare även om de är bosatta utomlands.

I propositionen föreslås att en arbetstagare som av en statlig arbetsgivare sänds till ett annat land för arbete för arbetsgivarens räkning skall anses bosatt i riket enligt AFL även om utsändningen är avsedd att vara längre än ett år. Detta gäller också medföljande make och barn, som inte fyllt 18 år. Med make likställs den som utan att vara gift med den utsände lever tillsammans med denne, om de tidigare har varit gifta eller gemensamt har eller har haft barn. Förslaget innebär vidare att de utsända tjänstemännen även skall omfattas av arbetsskadeförsäkringen under hela utsändningstiden.

Bakgrunden till den föreslagna särregleringen för statens utsända är den starka anknytning dessa personer har till Sverige under tjänstgöringen

utomlands beroende på bl. a. följande. De som är utsända av staten för arbete utomlands får – till skillnad från det privata näringslivets utsända – alltid betala skatt i Sverige på sin lön. Detta inkluderar även den svenska beskickningspersonalen utomlands. Sedan den 1 januari 1979 gäller detta även vanlig kommunalskatt. Vidare skall de av staten utsända tjänstemännen i regel kyrkobokföras i den församling i vilken de senast var eller hade bort vara kyrkobokförda vid avresan. Detta gäller också medföljande make och barn under 18 år.

För vissa kategorier utsända föreslås i propositionen att regeringen bemyndigas att göra undantag från de föreslagna bestämmelserna. Anledningen härtill är att SIDA har begärt att den fältpersonal som är kontraktsanställd för arbete i biståndsland inte skall omfattas av förslaget eftersom det i realiteten snarare är mottagarlandet än SIDA som får anses som arbetsgivare. Även för annan personal som staten sänder ut kan det tänkas uppkomma behov av att göra undantag från de nya bosättningsreglerna.

Vidare föreslås i propositionen att vid beräkningen av den sjukpenninggrundande inkomsten för statens utsända tjänstemän skall bortses från sådana lönetillägg som betingas av ökade levnadskostnader och andra särskilda förhållanden i sysselsättningslandet. Detta förslag är framlagt mot bakgrund av att fr. o. m. år 1982 bortses från sådana tillägg vid beräkning av pensionsgrundande inkomst.

De nu behandlade förslagen föreslås träda i kraft den 1 juli 1985.

Utskottet behandlade under våren 1984 en motion om utlandsstationerade tjänstemäns socialförsäkringsförmåner i yttrande 1983/84:4 y till utrikesutskottet. Utskottet ansåg det därvid angeläget att frågan snarast skulle få en positiv lösning. Utskottet noterar därför med tillfredsställelse att regeringen nu lagt fram förslag till en lösning av frågan. Propositionen i denna del har inte heller föranlett något motionsyrkande. Utskottet, som således biträder propositionens förslag, har erfarit att förutsättningar föreligger för att ändringarna skall kunna träda i kraft redan den 1 april 1985. Utskottet förordar att så sker.

*Arbetstagares möjligheter att tillhöra det svenska ATP-systemet under arbete utomlands*

Enligt lagen om allmän försäkring (AFL) tillgodoräknas en svensk medborgare pensionsgrundande inkomst för tilläggspension även om han inte är bosatt i riket, förutsatt att hans inkomst härrör från en arbetsgivare i Sverige eller, efter särskild förbindelse, från ett utländskt dotterbolag till ett svenskt bolag. Detta gäller oavsett hur länge bosättningen utomlands består.

I propositionen anförs att den svenska lagstiftningen om bl. a. försäkringen för tilläggspension fått en inskränkt tillämpning genom de konventioner Sverige har ingått om social trygghet. Konventionerna innehåller nämligen särskilda regler för utsända arbetstagare som visserligen innebär att den

utsände skall omfattas av socialförsäkringslagstiftningen i Sverige under arbetet i det andra landet, men endast för en begränsad tid. I flertalet konventioner gäller en tidsgräns på 24 månader. Sedan denna tid gått ut omfattas den utsände av motsvarande lagstiftning i vistelselandet. Den utsände börjar då intjäna rätt till pension i detta land. Konventionernas regler innebär således på detta sätt en inskränkning i den svenska lagstiftningen. Ett annat exempel härpå gäller för svenska medborgare som är anställda hos ett utländskt dotterbolag till ett svenskt moderbolag, där moderbolaget kan ingå en förbindelse att svara för avgiften till ATP. Om riksförsäkringsverket godtar denna förbindelse anses lönen till de anställda som pensionsgrundande inkomst. För att en förbindelse skall kunna godtas krävs att förbindelsen avser samtliga svenska medborgare anställda hos dotterbolaget. En förbindelse anses dock inte kunna godtas avseende svenska medborgare anställda hos ett bolag i ett konventionsland. Anledningen härtill är att den utländska lagstiftningen är tillämplig enligt konventionerna. Detta innebär att de anställda inte kan anses som försäkrade enligt 1 kap. 3 § AFL, varför någon pensionsgrundande inkomst inte heller kan beräknas för dem. Enligt propositionen kan det ofta finnas intresse av att få stå kvar i ATP-systemet även om rätt till pension uppkommer i ett annat land på grund av att en konvention har ingåtts. Departementschefen anser därför att det bör öppnas möjligheter för anställda att vara försäkrade i ATP-systemet parallellt med att de på grund av en konvention tillhör pensionssystemet i ett annat land. Regler av denna innebörd kommer därför i fortsättningen att beaktas vid konventionsförhandlingar. I syfte att lösa problemet med redan ingångna konventioner föreslås som en temporär åtgärd att en regel införs i den svenska lagstiftningen, som skall fungera som en utfyllnad av bestämmelserna i dessa konventioner tills de av andra skäl revideras. Således föreslås i propositionen att svenska medborgare som är anställda i svenska företag och arbetar utomlands, men som på grund av konventionsbestämmelser inte anses försäkrade i riket, skall få möjlighet att kvarstanna i ATP-systemet. Förutsättningen skall vara att arbetsgivaren avger en förbindelse, som godtas av riksförsäkringsverket, att svara för ATP-avgiften. Detsamma skall gälla svenska medborgare anställda hos utländska dotterbolag till svenska företag.

Utskottet har ingen erinran mot propositionen i nu behandlad del.

*Lagförslagen*

De ovan behandlade förslagen kräver ny författningsreglering. Med hänsyn till att regeringens förslag härom i proposition 1984/85:78 återfinns tillsammans med förslag till författningsändringar på bl. a. föräldraförsäkringsområdet, vilka kommer att behandlas i ett senare betänkande, lägger utskottet i bilaga 1 fram ett nytt förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring. Frånsett ny rubrik och ändrad tid för ikraftträdande

överensstämmer utskottets förslag med regeringens förslag till ändring i nämnda lag. Vidare lägger utskottet i samma bilaga fram förslag till lag om ändring i lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring. Detta lagförslag överensstämmer med regeringens förslag (lagförslag 2 i proposition 1984/85:78) frånsett att tiden för lagens ikraftträdande ändrats.

*Hemställan*

Utskottet hemställer

att riksdagen med bifall till proposition 1984/85:78 antar de av utskottet i bilaga 1 framlagda förslagen till *dels* lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring, *dels* lag om ändring i lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring.

Stockholm den 6 december 1984

På socialförsäkringsutskottets vägnar
SVEN ASPLING

*Närvarande*: Sven Aspling (s), Nils Carlshamre (m), Doris Håvik (s), Börje Nilsson (s), Lars-Åke Larsson (s), Gullan Lindblad (m), Karin Israelsson (c), Ulla Johansson (s), Siri Häggmark (m), Gunhild Bolander (c), Margó Ingvardsson (vpk), Nils-Olof Gustafsson (s), Ingegerd Elm (s), Rune Backlund (c) och Kenth Skårvik (fp).

*Bilaga 1*

## 1 Förslag till
## Lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 3 §, 3 kap. 2 § och 20 kap. 15 § lagen (1962:381) om allmän försäkring[1] skall ha nedan angivna lydelse.

| *Nuvarande lydelse* | *Föreslagen lydelse* |
|---|---|
| | 1 kap. |
| | 3 §[2] |
| Försäkrade enligt denna lag är dels svenska medborgare, dels personer som utan att vara svenska medborgare är bosatta i riket. En försäkrad som lämnar Sverige skall fortfarande anses vara bosatt i riket, om utlandsvistelsen är avsedd att vara längst ett år. | |
| Utländsk sjöman på svenskt handelsfartyg är försäkrad för tilläggspension även om han ej är bosatt i riket. | |
| Såvitt angår försäkringen för tilläggspension är den som enligt 11 kap. 6 § tillgodoräknats pensionspoäng försäkrad, även om han ej längre uppfyller förutsättningarna enligt första eller andra stycket. | |
| | *Om regeringen inte föreskriver annat, skall den som av en statlig arbetsgivare sänds till ett annat land för arbete för arbetsgivarens räkning anses bosatt i riket under hela utsändningstiden även om denna är avsedd att vara längre än ett år. Detta gäller även medföljande make samt barn som inte fyllt 18 år. Med make likställs den som utan att vara gift med den utsände lever tillsammans med denne, om de tidigare har varit gifta eller gemensamt har eller har haft barn.* |
| | 3 kap |
| | 2 §[3] |
| Sjukpenninggrundande inkomst är den årliga inkomst i pengar eller naturaförmåner, i form av kost, bostad eller bil, som en försäkrad kan antas komma att tills vidare få för eget arbete, antingen såsom arbetstagare i allmän eller enskild tjänst (inkomst av anställning) eller på annan grund (inkomst av annat förvärvsarbete). Som inkomst av anställning räknas dock inte ersättning från | Sjukpenninggrundande inkomst är den årliga inkomst i pengar eller naturaförmåner, i form av kost, bostad eller bil, som en försäkrad kan antas komma att tills vidare få för eget arbete, antingen såsom arbetstagare i allmän eller enskild tjänst (inkomst av anställning) eller på annan grund (inkomst av annat förvärvsarbete). Som inkomst av anställning räknas dock inte ersättning från |

[1] Lagen omtryckt 1982:120.
[2] Senaste lydelse 1982:529.
[3] Senaste lydelse 1984:671.

| *Nuvarande lydelse* | *Föreslagen lydelse* |
| --- | --- |
| en arbetsgivare som är bosatt utomlands eller en utländsk juridisk person, om arbetet har utförts i arbetsgivarens verksamhet utom riket. Den sjukpenninggrundande inkomsten fastställs av försäkringskassan. Inkomst av anställning och inkomst av annat förvärvsarbete skall därvid var för sig avrundas till närmast lägre hundratal kronor. | en arbetsgivare som är bosatt utomlands eller en utländsk juridisk person, om arbetet har utförts i arbetsgivarens verksamhet utom riket. *I fråga om arbete som utförs utomlands av den som av en statlig arbetsgivare sänts till ett annat land för arbete för arbetsgivarens räkning bortses vid beräkningen av sjukpenninggrundande inkomst från sådana lönetillägg som betingas av ökade levnadskostnader och andra särskilda förhållanden i sysselsättningslandet.* Den sjukpenninggrundande inkomsten fastställs av försäkringskassan. Inkomst av anställning och inkomst av annat förvärvsarbete skall därvid var för sig avrundas till närmast lägre hundratal kronor. |

Vid beräkning av sjukpenninggrundande inkomst bortses från sådan inkomst av anställning och annat förvärvsarbete som överstiger sju och en halv gånger basbeloppet. Det belopp som sålunda skall undantas skall i första hand räknas av från inkomst av annat förvärvsarbete. Ersättning i pengar eller naturaförmåner för arbete som någon utför för någon annans räkning utan att vara anställd i dennes tjänst skall, såvida ersättningen under ett år uppgår till minst 1 000 kronor, anses som inkomst av anställning. I fråga om ersättning som utgör inkomst av rörelse som bedrivs av den som utför arbetet eller av jordbruksfastighet som denne brukar, gäller vad nu har sagts endast under förutsättning att den försäkrade och den som utger ersättningen är ense om detta. I nu angivna fall skall den som utför arbetet anses såsom arbetstagare och den som utger ersättningen såsom arbetsgivare. Kan ersättning för arbete för någon annans räkning under året inte antas uppgå till minst 1 000 kronor, skall ersättningen från denne inte tas med vid beräkningen av den sjukpenninggrundande inkomsten i annat fall än då den utgör inkomst av rörelse eller jordbruksfastighet.

Beräkningen av den sjukpenninggrundande inkomsten skall, där förhållandena inte är kända för försäkringskassan, grundas på de upplysningar som kassan kan inhämta av den försäkrade eller dennes arbetsgivare eller som kan framgå av den uppskattning, som vid taxering gjorts av den försäkrades inkomst. Inkomst av arbete för egen räkning får ej beräknas högre än som motsvarar skälig avlöning för liknande arbete för annans räkning. Om inkomsten helt eller delvis utgörs av naturaförmåner i form av kost och bostad, skall dessa förmåner uppskattas efter de regler som tillämpas vid beräkning av preliminär skatt. Värdet av naturaförmån i form av bil skall uppskattas enligt de grunder som gäller för värdering av förmånen vid uppbörd av arbetsgivaravgift till sjukförsäkringen.

| *Nuvarande lydelse* | *Föreslagen lydelse* |
|---|---|
| | 20 kap. |
| | 15 § |
| Regeringen äger träffa överenskommelse med främmande makt angående utsträckt tillämpning av denna lag eller om undantag i vissa fall från vad i lagen är stadgat. | *Om en svensk medborgare, som sysselsätts utomlands av en arbetsgivare som är bosatt i Sverige eller är svensk juridisk person, på grund av en överenskommelse enligt första stycket inte skall vara försäkrad enligt denna lag, skall pensionsgrundande inkomst av anställning enligt 11 kap. 2 § ändå tillgodoräknas honom, om arbetsgivaren i en förbindelse, som godtas av riksförsäkringsverket, åtar sig att svara för tilläggspensionsavgiften. Motsvarande skall gälla för en svensk medborgare som är anställd hos en utländsk juridisk person, om en svensk juridisk person, som har ett bestämmande inflytande över den utländska juridiska personen, avger en sådan förbindelse.* |

1. Denna lag träder i kraft, såvitt avser 20 kap. 15 § den 1 januari 1985, och i övrigt den 1 april 1985.
2. Bestämmelserna i 20 kap. 15 § andra stycket gäller vid beräkningen av pensionsgrundande inkomster för år 1982 och senare år.

## 2 Förslag till
## Lag om ändring i lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring

Härigenom förskrivs att 1 kap. 1 § lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring skall ha nedan angivna lydelse.

| *Nuvarande lydelse* | *Föreslagen lydelse* |
|---|---|
| 1 kap. | |
| 1 §[1] | |
| Den som förvärvsarbetar i verksamhet här i riket är försäkrad för arbetsskada enligt denna lag. | |
| Försäkringen skall även gälla den som genomgår utbildning i den mån utbildningen är förenad med särskild risk för arbetsskada. Regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer meddelar närmare föreskrifter härom. | |
| Annan förvärvsarbetande än arbetstagare är försäkrad under förutsättning att han är bosatt i Sverige. | |
| Första stycket gäller även arbete som arbetstagare utför utomlands, om arbetet avses vara högst ett år och arbetstagaren är utsänd av en arbetsgivare med verksamhet här i riket. | Första stycket gäller även arbete som *en* arbetstagare utför utomlands, om arbetet avses vara högst ett år och arbetstagaren är utsänd av en arbetsgivare med verksamhet här i riket. *Om regeringen inte föreskriver annat skall en arbetstagare som av en statlig arbetsgivare sänds till ett annat land för arbete för arbetsgivarens räkning vara försäkrad för arbetsskada under hela utsändningstiden även om denna är avsedd att vara längre än ett år.* |
| Första stycket gäller ej om en utländsk arbetsgivare sänder arbetstagare till Sverige för arbete som avses vara högst ett år. | |

---

Denna lag träder i kraft den 1 april 1985.

[1] Senaste lydelse 1982:530.

*mlnab/gotab* Stockholm 1984 79463